

Den 9. Februar kom det chilenske Fartøj, og dermed var vor Ekspedition afsluttet, og Turen gik atter hjem til Sverige, men først i Slutningen af April var vi hjemme. Jeg nævner kun i Forbigaaende, at jeg paa Vejen til Patagonien havde en interessant Uge i Araucaneromraadet i Nærheden af Temuco. Hvad jeg ønskede var at faa en Forestilling om, hvorledes dette mærkelige Indianerfolk lever og udvikler sig i Berøring med de hvide, efter at det er blevet helt underkuet. Det lykkedes mig at komme i Berøring med dem saavel i deres Boliger og Arbejdsplads som i Missions-skolen ved Boroa, og jeg var endog til Stede ved en stor Folkefest, en »Guillatun«. En Del Samlinger hjemførtes til svenske Museer.

Hermed har jeg afsluttet Skildringerne om vor Rejse, og der er kun tilbage at sige endnu nogle Ord om vore Resultater. Men jeg maa fatte mig kort.

I det hele er jo vort Program bleven gennemført, vi har foretaget et grundigt Detailstudie af den patagoniske Vestkyst og afsløret en Del af den store Is' Gaader, og vi har lagt vore Profiler over de peruanske Kordilleraer, helt ind i en hidtil ukendt Egn paa Østsiden. Vi har ogsaa gjort morfologiske Studier, og samlet et rigt Materiale af Jordartsprøver, som synes at kunne give interessante Bidrag til Forstaaelsen af den nyere Udviklingshistorie. Men alt dette ligger endnu ubearbejdet, hvilket naturligvis i endnu højere Grad er Tilfældet med vore zoologiske Samlinger.

Jeg har ogsaa særskilt søgt at studere Næringslivet i Peru og dets geografiske Betingelser. Men endog en kortfattet Fremstilling af disse Arbejder vilde fordre større Plads, end jeg her kan disponere over.

Hvad ved man om Gaspar Corte-Reals Opdagelsesrejser?

Af

Overbibliotekar, Dr. phil. Sofus Larsen.

De vidtspredte, for Størstedelen godt gemte Efterretninger om den ældre Corte-Reals eventyrlige Rejse til Grønland og Amerika har jeg tidligere sammenstillet og gjort udførlig Rede for¹⁾. Hans tre Sønner, især den yngste Gaspar, satte meget i Vove for om muligt at finde det Land, hvortil deres Fader ad saa mærkelige Veje var naaet. Hvad vi ved om deres Færd bygger paa en Række Dokumenter og tildels samtidige Beretninger, til hvilke svarer nogle faa Kort fra Begyndelsen af det 16. Aarh., hvis Inskriptioner vidner om, at det netop er disse Begivenheder, de vil illustrere. Det er udelukkende dette Materiale, som her er benyttet; hvad der ellers af Kort fra det 16. Aarh.s Begyndelse sættes i Forbindelse med disse Opdagelsesstogter eller antages at bygge paa Observationer, der skrives sig fra dem, hører i Virkeligheden ikke herhen. Ganske vist drejer det sig ogsaa for deres Vedkommende om Kopier af Kort over tidlige portugisiske Rejser i det nordlige Atlanterhav; men

hvad de fortæller er i alt væsentligt for os mørk Tale, da de tilsvarende Beretninger, altsaa den historiske Nøgle, der skulde aabne Hemmelighedens Døre og vise Vej til Gaadens Løsning, mangler.

Den gamle João Vaz Corte-Real, portugisisk Statholder i Angra paa Terceira, har rimeligvis aldrig ønsket, at Verden skulde faa Besked om det, han havde oplevet som Deltager i Skipperne (3: Admiralerne) Pinings og Pothorsts Togt (c. 1472). Han synes tværtimod at have gemt sin Viden godt og nærmest betragtet den som en nedgravet Skat, hans egne Sønner om muligt engang skulde løfte.

Det var den yngste af dem, Gaspar Corte-Real, der satte Liv og Gods ind paa denne Opgave, hvis Løsning João Vaz formodentlig havde tænkt skulde bringe Slægten Ry og Rigdom; men hans to ældre Brødre støttede ham med store Summer mod Løfte om Andel i Udbyttet, saaledes som det fremgaar af endnu bevarede Dokumenter. At det var ganske bestemte Vink og Anvisninger, den dristige og utrættelige Sømand havde for Øje, fremgaar ogsaa af den tilsyneladende mærkelige Kurs, han følger

¹⁾ Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1919. S. 236 ff.

paa begge de Rejser, hvorom vi ved lidt nærmere Besked: Først galdt det aabenbart at finde det isdækkede Land langt imod Nord, som for hans Fader i sin Tid havde været en Station paa Vejen. Derfra, vidste han, skulde der styres mod Vest, saa var han ikke langt fra Maalet, det store ukendte Fastland med Strædet, der forbandt Østens og Vestens Have.¹⁾

Rimeligvis vilde vi om den sidste Rejse og maaske om hele Foretagendets Historie have faaet nogenlunde klar Besked, hvis alt var forløbet vel, og hvis ikke Døden havde indhentet den ufortrødne Forsker, netop som han stod ved sit Maal. Gaspar vendte aldrig tilbage fra det sidste Togt: alle hans Optegnelser og Kort ligger rimeligvis paa Havsens Bund ligesom den Caravel, hvori han var ombord. Derfor maa vi nøjes med det, Samtiden fik at vide om hans Færd, og hvad den beretter, er saa uklart og tildels selvmodsigende, at dens Viden umuligt kan være hentet fra hans egne Journaler og Observationer.

Under 12. Maj 1500 udstedte Kong Manuel et Gavebrev²⁾, hvori der tiltaas G. C. og hans Arvinger udstrakte Rettigheder over de Øer og det Fastland, som han for egen Regning og Risiko havde i Sinde at genfinde eller opsøge (novamente achar ou descobrir). Det udtales tillige i Dokumentet, at disse Gunstbevisninger tiltaas ham ogsaa som Løn, fordi han tidligere — altsaa før Aar 1500 — for egen Regning og Risiko og med store personlige Ofre havde forsøgt at finde de nævnte Øer og det nævnte Fastland og nu igen vilde forsøge sin Lykke paa Havet med det angivne Maal for Øje. Om der herved sigtes til én eller flere tidligere Rejser, kan ikke afgøres; men om disse Rejser ved vi absolut hverken mer eller mindre, end dette Dokument beretter. For Kortheds Skyld betegner jeg i det følgende denne eller disse Opdagelsesrejser før Aar 1500 som G. C.s første Rejse.

Den 15. Januar 1502 udsteder Kong Manuel et nyt Gavebrev³⁾ til G. C.s næstældste Broder, Miguel Corte-Real, paa Halvdelen af de Lande, som hans Broder Gaspar havde opdaget, samt, forsaavidt det maatte vise sig, at denne var omkommet, da paa alle de Lande, Broderen havde opdaget, og desuden paa de Strækninger, Miguel

selv maatte finde, naar han, som det var hans Hensigt, i Aaret 1502 foretog et Eftersøgningstogt til det nyopdagede Land. Desuden faar vi at vide, at G. C. i det foregaaende Aar var sejlet ud fra Lisboa med tre Skibe, af hvilke de to var vendt tilbage for fem (skal være tre) Maaneder siden, og at Miguel havde deltaget i Udgifterne baade til den sidste og den nærmest foregaaende Ekspedition mod Løfte om, at Broderen vilde dele Udbyttet halvt med ham.

Dokumentet er altsaa i det væsentlige en kgl. Bekræftelse paa den mellem Brødrene truffne Aftale, men indeholder desuden ny Tilsagn til Miguel med hans forestaaende Rejse for Øje. Om Rejsernes Maal og Resultater tales der forøvrigt kun i vage Udtryk. Miguel har ved dette Dokument formodentlig villet skaffe sig den eneste mulige Sikkerhed for sine udlagte Penge og for de Udgifter, der endnu forestod. Rimeligvis har hverken han selv eller Kong Manuel haft nogen klar Forestilling om, hvilke Lande og Øer Broderen i Virkeligheden havde fundet. Udover det, Mandskabet paa de to hjemvendte Skibe fortalte, vidste de aabenbart intet. Havde de haft G. C.s egne Kort og Journaler, vilde Udtrykkene næppe have været saa vage, som de faktisk er.

Gaspar Corte-Real har altsaa foretaget mindst tre Opdagelsesrejser mod N. V. for at opsøge disse Øer og dette Fastland. En før 1500, en i selve dette Aar og en tredje i Aaret 1501. Denne sidste kan ikke være paabegyndt før efter den 21. April 1501; thi paa den Dag har G. C. udstedt en Kvittering i Lisboa, som endnu er bevaret.

De eneste sikre Efterretninger vi udover det, der fortælles i de anførte Dokumenter, har om hans anden Rejse, er et Par flygtige Bemærkninger, som findes i to italienske Breve, skrevne i Anledning af hans sidste Rejse. Skønt disse i alt væsentligt kun angaar det tredje Togt, vil det derfor være bedst straks her at klare os Brevenes Værdi som historiske Kilder.

De store italienske Handelsrepublikker, særlig Venezia og Genova, paa hvis Rigdom og vel organiserede Forbindelser med Østen Italiens fremtrædende Stilling i det daværende Europa som Industri- og Handelscentrum beroede, har aldrig direkte taget Del i Opdagelsesrejserne. De havde jo dengang allerede Aarhundreder igennem siddet inde med det, de andre europæiske Nationer higede efter: Forbindelserne med Østen. Og hvad betød det

¹⁾ Dette Stræde (∴ Nordvestpassagen) benævnes af det 16. og 17. Aarhundredes Geografer hyppigt Anianstrædet.

²⁾ Aftrykt af H. Harrisse i *Les Corte-Real*. 1883. S. 196 ff.

³⁾ Harrisse, *Les Corte-Real*. S. 214—215.

for dem, at Handelen ikke var direkte? Mellemlandernes Avance kom jo Kunderne til at betale. Man forstaaer derfor nok, at disse Købmandsrepublikker ikke, medens det endnu var Tid, indsaa Nødvendigheden af at sætte Energi og Kapitaler ind paa Foretagender, hvis Resultater foreløbig havde mest Lighed med Ordsprogets ti Fugle paa Taget. Da saa Spaniens dristige Tærningekast og omsider ogsaa Portugals aarelange Anstrengelser kronedes med Held, var det for sent. De italienske Stæder formaaede ikke paa én Gang at gøre Front mod Islam for at hævde de østlige Handelsveje og konkurrere med Spanien og Portugal for at vinde de vestlige; de maatte resignere og finde sig i, at Handelsherredømmet gled ud af deres Hænder. Men ad fredelig Vej søgte de at faa Part i Avancen: det vrirmede, efterhaanden som Opdagelserne tog Fart, med italienske Handelsagenter og helt — eller halvt — diplomatiske Repræsentanter for Landets Smaa fyrster og Republikker baade i Spaniens og Portugals Hovedstad. Samtidig med at passe deres daglige Dont fungerede disse verdenskløge og energiske Italienere som en Slags Udkigspost, holdt Øje med Begivenhedernes Udvikling og sendte deres Herrer, Foresatte, Slægtninge eller Venner Rapporter om det spændende Spil, der foregik lige for deres Øjne.

Man forstaaer derfor, at da den første af G. C.s Caraveller i Oktober 1501 vendte hjem til Lisboa fra det sidste Togt, kom ikke saa faa Penne i feberagtig Bevægelse. Vi har endnu tre Beretninger om den opsigtsvækkende Begivenhed i Behold. Selvfølgelig er det højt værdifulde Dokumenter, fordi de er affattede i god Tro og i den Hensigt at give paalidelig Oplysning om det, der var sket. Man maa blot ikke anse dem for nøjagtige og i alle Enkeltheder tilforladelige Redegørelser. Rettest sidestilles de med Nutidens journalistiske Referater: hurtigt og lidt flygtigt henkastede Beretninger om det, Vedkommende har set — eller mener at have set — med egne Øjne, tildels ogsaa sankede sammen fra ret tilfældige Kilder, Snak i Krogene, Udsagn fra Folk, som har »været med« og ladet sig pumpe for det, de vidste, eller troede at vide, i dette Tilfælde naturligvis Skibsmandskabet, som tydeligt nok har været stolt over den Opsigt, Færden vakte, og øjensynlig ikke har vejet sine Ord paa en Guldvægt. Beretningerne er altsaa i det hele og store troværdige, men de indeholder tillige adskillige grove Unøjagtigheder og slemme Fejl, som

det ikke er værdt at gøre alt for meget Væsen af eller spille for mange Ord paa. I det følgende kommer jeg tilbage til disse Breve, fordi de som sagt i Hovedsagen angaar G. C.s tredje Rejse. Her skal jeg kun gøre opmærksom paa de ovenfor omtalte flygtige Bemærkninger, som angaar den anden Rejse, og som trods deres Flygtighed er af den allerstørste Betydning, da de skriver sig fra Folk blandt Mandskabet, som havde deltaget baade i Corte-Reals anden og tredje Rejse. De paagældende Skrivelser er begge affattede af samme Mand, Republiken Venezia's Gesandt i Portugal, Pietro Pasqualigo¹⁾. Den ene er rettet til Signoria'en, den anden til hans Brødre. I den første lyder Meddelelsen saaledes: »Mandskabet paa Caravellen tror, at det ovenfor omtalte Land (∴ det i 1501 opdagede) er et Fastland og staar i Forbindelse med et andet Land, som blev opdaget mod Nord i det foregaaende Aar af en anden af Hans Majestæts Caraveller, men som de ikke kunde naa ind til, fordi Havet var dækket med mægtige Ismasser saa høje som Bjerge.« I Brevet til Brødrene lyder Skildringen saaledes: »Derfor tro de, at det (∴ det i 1501 opdagede Land) er et Fastland, som fortsætter sig i et andet Land, som blev opdaget mod Nord i det foregaaende Aar. Caravellen kunde imidlertid ikke naa ind til det, fordi Havet var frosset og opfyldt med mægtige Snemasser.«

I Kraft af disse Udsagn kan det fastslaaes som aldeles sikkert, at det Land Corte-Real opdagede paa den anden Rejse ikke er det samme, som han fandt paa den tredje. Det laa længere mod Nord, og dets Kyst var dækket af saa store Ismasser, at han ikke kunde lande, men kun observere det fra Søen. Paa den anden Side laa det dog ikke fjærnere, end at man kunde tænke sig Muligheden af, at det var landfast med de Kyststrækninger, som naaedes paa den tredje Rejse. Om en Besejling af dette isomflydte Lands Kyst i større Udstrækning er der tydeligt nok slet ikke Tale. Det er blevet set i det fjærne fra Havet udenfor Isbarrièren. Noget alvorligt Forsøg paa at forcere denne blev ikke gjort; det vilde rimeligvis ogsaa have været den rene Daarskab.

Dette er alt, hvad den nærmeste Samtid vid-

¹⁾ HARRISSE, Corte-Real. S. 209 ff. er den italienske Tekst aftrykt; en engelsk Oversættelse findes i: The journal of Christopher Columbus and Documents relating to the Voyages of John Cabot and Gaspar Corte-Real. Translated by Clement R. Markham. London. 1893.

ste om Resultaterne af G. C.s anden Rejse.¹⁾ Kommer vi lidt længere ned i Tiden, bliver Beretningerne om dens Resultater mer og mer fyldige; men det, de byder paa, er næsten altsammen notorisk urigtigt. Enten overføres de velkendte Skildringer fra den tredje Rejse til den anden, og den sidste Resultater forbigaas ganske, eller vedkommende Forfatter henter sit Stof fra andre Rejser, der intet har at gøre med Gaspar Corte-Reals.

Afb. 1. Gaspar Corte-Reals Opdagelser efter et portugisisk Kort fra Tiden kort før 1520.

Først skal jeg gøre opmærksom paa en latinsk Notits paa et Kort, der rimeligvis er ældre end 1520²⁾ og sikkert er tegnet af en portugisisk Kartograf (muligvis er det paagældende Parti kopieret efter et omtrent samtidigt Kort). Den lyder i Oversættelse saaledes: »Dette Land blev først opdaget af Gaspar Corte-Real og han hjemførte derfra med sig vilde Mennesker og hvide Bjørne. Der findes ogsaa en stor Mængde Dyr (∴ Pattedyr) og Fugle og Fisk. I det følgende Aar led han Skibbrud og vendte aldrig tilbage. Saaledes gik det ogsaa i det paafølgende Aar hans Broder Miguel.«

Hovedfejlen i dette Resumé af den berømte Opdagers Livsgæring ligger jo i Forvekslingen af

¹⁾ Paa det straks nedenfor omtalte Kort er over terra do Lavrador anbragt følgende latinske Inskription: »terram istam portugalesens viderunt, attamen non intraverunt ∴ dette Land saa Portugiserne, men de betraadte det ikke. Indskriften nævner ikke Corte-Real; men der kan ikke være Tvivl om, at den gælder hans anden Rejse.

²⁾ Hele Kortet er gengivet af Fr. Kunstmann i Atlas'et til hans Entdeckung Amerikas. 1859. Nr. 4. Afb. 1 er det Parti deraf, som angaar Gaspar Corte-Reals Rejser.

de to sidste Rejser. Hvad det medfører om Broderen Miguel's Skæbne er derimod rigtigt nok. Intet af de to Skibe, med hvilke han drog ud for at søge efter sin Broder og genfinde det nyopdagede Land, som Kong Manuel havde skænket ham, vendte tilbage til Portugal.

Dette Kort er, som jeg nedenfor skal vise, et Forsøg af en omtrent samtidig portugisisk Kartograf paa at stedfæste Resultaterne af G. C.s Rejser, i Virkeligheden altsaa en fri Fantasi.

Den portugisiske Historiker Antonio Galvão († 1557) havde forfattet et Værk om mærkelige Opdagelsesrejser¹⁾, som gik til Aaret 1555; første Udgave udkom i Lisboa 1563. Deri omtales ogsaa meget kort G. C.s Togter. I Lighed med Notitsen paa det ovenfor omtalte Kort henfører han Opdagelserne fra den tredje Rejse til den anden. Desuden tilføjer han, at det fundne Land laa paa den 50. Breddegrad, at Ekspeditionen i Aaret 1500 udgik fra Terceira og bestod af to Skibe, som Føreren havde udrustet paa egen Bekostning.²⁾ Dette sidste ved vi jo af Kongens Gavebrev til Miguel er urigtigt. Hvorvidt de øvrige Oplysninger stemmer med Virkeligheden, er det umuligt at afgøre. Om den tredje Rejse ved Forf. kun at berette, at paa den omkom G. C. Derimod har han — og det er han ene om — en forholdsvis udførlig Beretning om Miguel Corte-Reals Ekspedition for at eftersøge Broderen. Paa afgørende Punkter (Tallet af Skibene — Hjemsendelsen af de to — Tidspunktet for Hjemsendelsen) stemmer den saa nøje med det, vi ved om G. C.s sidste Rejse, at jeg ikke betænker mig paa at hævde, at her foreligger en Forveksling af disse to Togter. I saa Fald forøger de givne Oplysninger, der maa skrive sig fra Mandskabet paa de hjemvendte Skibe, væsentlig vor Viden om Forløbet af G. C.s sidste Rejse.

Tre Aar senere (1566) fremkom en ny Beskrivelse af G. C.s Opdagelser, der skyldtes den berømte Damião de Goes, som, inden han faldt i Unåde og blev fængslet af Inkquisitionen (4/4 1571), beklædte en Række høje Stillinger indenfor den portugisiske Administration og spillede en fremtrædende Rolle i Dalidens literære Verden. Skildringen findes i hans bekendte Værk Chronica do Fe-

¹⁾ Originaludgaven af denne Bog er sjælden; efter den er det paagældende Stykke aftrykt hos HARRISSE, Les Corte-Real. S. 232.

²⁾ Det er ikke udelukket, at disse sidste Opgivelser angaar G. C.s første Rejse (før 1500).

licismo Rei dom Emanvel. Lisboa, 1566. Fol. 65¹⁾. Her fortælles, at G. C. i Sommeren 1500 sejlede ud fra Lisboa med et selvudrustet Skib og mod Nord opdagede et Land, der var meget koldt og bevokset med høje Træer, som alle Lande er, der ligger under det Himmelstrøg (!). Han gav det derfor Navnet Grønland. Dernæst følger en Beskrivelse af de Indfødte, som passer nøje paa Grønlanderne, men aldeles ikke paa de Indianere, G. C. fangede og hjemsendte paa sin tredje Rejse. Han sejlede langs med Kysten af dette Land og vendte derpaa hjem til Portugal. Ivrig for at opdage mere af Landet sejlede han paany ud fra Lisboa ¹⁵/₅ 1501²⁾; »men det vides ikke, hvad der hændte ham paa denne Rejse, for han kom aldrig tilbage og ej heller indløb nogensomhelst Efterretninger om ham.« Om Miguel Corte-Reals Eltersøgnings ekspedition hedder det, at den forlod Lisboa ¹⁰/₅ 1502, bestod af to Skibe, og at man aldrig siden hørte noget om den.

Det, der fortælles om Miguel er vistnok helt igennem korrekt; jeg skal derfor ikke dvæle nærmere ved dette Afsnit af Beretningen. Hvad angaar Datoerne for de to Brødres Afrejse fra Hjemmet, kan de Goes have øst sin Viden fra nu forsvundne Dokumenter. Han var jo en Tidlang portugisisk Rigsarkivar. Derimod er det formentlig indlysende, at ogsaa han forveksler G. C.s to sidste Rejser, forsaavidt som han lader ham finde det søgte Land allerede paa den anden Fart imod Nord, endvidere, at han egentlig slet ikke ved det fjærneste om den tredje Rejse. Hvad dette Punkt angaar, er der ingen Forskel mellem ham og Galvão; heller ikke Kartografens Notits paa Kortet fra c. 1520 indeholder noget om den. Vi kan deraf slutte, at der paa portugisisk Grund næppe har foreligget nogen officiel Beretning om G. C.s sidste Rejse, affattet ligesom de tre italienske, vi kender,

¹⁾ Aftrykt hos Harrisse S 235.

²⁾ Datoen passer særdeles godt med den ovenfor omtalte Kvittering udstedt i Lisboa af G. C. ²¹/₄ 1501; først efter dette Tidspunkt kan han være afejlet.

umiddelbart efter de to Skibes Tilbagekomst. Man har formodentlig ønsket at høre Beretningen af hans egen Mund og vidste endnu paa det Tidspunkt ikke med Vished, at hans Caravel var gaaet under med Mand og Mus. Senere hen var det naturligvis umuligt at tilvejebringe en Rapport af den Art.

Det Parti af de Goes Fortælling, der har den største Interesse, er det, hvori han afviger fra alle de andre Kilder: Beskrivelsen af Landet, som opdagedes paa den anden Rejse. Lige til Navnet er den øjensynlig laant fra en ældre Skildring af Grønland (Terra verde) og dets Befolkning. Det er værdt at lægge Mærke til, at den saa at sige til Punkt og Prikke stemmer med det Billede, Olaus Magnus tegner af dette Land og dets Beboere dels i Teksterne til Carta marina fra 1539, dels paa forskellige Steder i Historia (1555). Hvorfra Olaus hentede sin Visdom, har jeg tidligere oplyst. Den stammer fra den ældre Corte-Reals nu tabte, men i det 16. Aarh. af forskellige Geografer kendte Rejsebeskrivelse. De store Træer, hvormed Landet efter de Goes Mening er bevokset, genfinder vi paa Carta marina (se Afbildn. 2). Her ses ogsaa de mægtige Stammer, Polarisstrømmen fører med sig. Olaus bemærker — formodentlig efter sin Kilde — at disse maa have løsrevet sig fra deres Voksested, og Voksestedet var naturligvis i hans

Afb. 2. Del af Olaus Magnus Carta marina fra 1539. Øverst mod NV en Stump af Grønland.

Øjne ikke Sibirien, men det Land, ud for hvilket Stammerne fandtes. Det er Grunden til, at Grønland paa hans Kort afbildes som skovbegroet. Damião de Goes og Olaus Magnus var intime Venner. Indholdet af de Goes Smaaskrifter om Lappernes sørgelige Skæbne og Laplands Beskrivelse hviler for en stor Del paa Meddelelser fra de to Brodre Magnus (Ærkebiskoppen Johannes og hans yngre Broder Olaus), hvem han efter eget Sigende traf sammen med under deres Ophold i Danzig (1526—37) og i Vicenza (1538). Uden Tvivl er Olaus ogsaa Kilden til hans Viden om det Land, som ikke Gaspar Corte-Real, men hans Fader João Vaz c. 1472 havde besøgt og senere hen beskrevet.

Vi møder nemlig baade hos de Goes og hos Olaus en Skildring: der umiskendeligt vidner om, at dens Ophavsmand ikke blot har observeret Kysten fra Søen, men er kommet i Land, har opholdt sig der i nogen Tid, truffet de Indfødte, set deres Skindtelte (Olaus i Historia), lagt Mærke til deres lave Vækst, vilde Tapperhed og ejendommelige Sæder; og fra Tiden før 1555 (det Aar, i hvilket Olaus' Historia udkom) kendes kun en eneste Rejse, hvis Resultater kunde afgive Stof til en saadan Skildring: den ældre Corte-Reals ombord paa dansk-norske Skibe (c. 1472). En saadan Antagelse svarer ogsaa ganske til de underlig forblommede Antydninger om sin Viden angaaende denne mærkelige Begivenhed, som Olaus har givet den spanske Forfatter Gomara, og som er omtalte i min ovenfor citerede Afhandling om João Vaz' Rejse. Med andre Ord, Olaus har aldrig helt redeligt benyttet den interessante Kilde, han ved et heldigt Træf fik Raadighed over. Selv kastede han, saavidt muligt, et Slør over, hvorfra han havde hentet de mange mærkværdige Oplysninger om Islands og Grønlands dengang ukendte Egne, der gjorde baade Carta marina og Historia til enestaaende Fænomener i Datidens Geografi, og naar han trakterede sine gode Venner med lidt Vand fra den sjældne Kilde, skete det altid saaledes, at ingen fik at vide, hvorfra det var hentet. Hans Fremgangsmaade er maaske hverken værre eller bedre end mangen anden Forfatters i Renaissancetiden, hvor man ikke havde samme Opfattelse af literær Ejendomsret som nutildags; men den kaster ikke Glans over hans menneskelige Personlighed.

Hovedkilden til vor Viden om G. C.s tredje og sidste Togt er de tre italienske Rapporter, hvis Karakter jeg ovenfor har søgt at klarlægge.

Pietro Pasqualigo's første Brev til Signoria'en er dateret $18/10$ 1501, det andet til hans Brodre $19/10$; Agenten Alberto Cantino's Skrivelse til Hertugen af Ferrara, Hercole af Este, er fra $17/10$ ¹⁾. Der kan efter min Formening ikke være Tvivl om, at dengang disse Rapporter afgik, var kun det ene af de to Skibe, G. C. havde sendt hjem, ankommet til Lisboa; det andet kan først være naaet hjem efter $19/10$, den Dag da Pasqualigo's sidste Brev blev skrevet. Alberto Cantino angiver nemlig, at det nu ($17/10$ 1501) er 9 Maaneder siden, to Skibe blev sendt ud paa Opdagelser mod Nord, og den $11/10$ var efter hans Opgivelse et af dem vendt tilbage. I Slutningen af Brevet bemærker han, at Kongen snarest venter Ankomsten af det andet Skib. Ganske det samme fremgaar af Pasqualigo's Rapporter: i den første hedder det, at den $9/10$ ankom en af de to Caraveller, Kongen havde sendt ud paa Opdagelse mod N. V. det foregaaende Aar, og den medførte syv Indfødte (Mænd, Kvinder og Børn). Den anden Caravel ventedes fra Dag til Dag. I Brevet til Brødrene fortæller han, at en af de to Caraveller, som det foregaaende Aar blev udsendt paa Opdagelse mod N. under G. C.s Kommando, var vendt tilbage $8/10$. Dette Skib medbragte syv Indfødte, 50 andre ventedes hvert Øjeblik med det andet. Angaaende Antallet paa de Indfødte siger Cantino, at der var fanget og hjembragt 50; men han udtrykker sig om dette Punkt aabenbart ikke nøjagtigt. Af hans egen Meddelelse ses det nemlig, at der blandt de hjemførte kun var en eneste Kvinde. Hvis de alle dengang var komne, havde Kvindekønnet nok været noget fyldigere repræsenteret.

Af ovenstaaende fremgaar altsaa klart, at begge disse to Mænd kun har set en af de Caraveller, som kom tilbage fra Togtet, og at de har troet, at der overhovedet ikke havde været flere end to med paa Ekspeditionen. At Ankomstdatoen angives forskelligt i alle tre Breve bestyrker just ikke Tilliden til Rapporternes Nøjagtighed. Dog, slikt kan passere den Dag i Dag, naar Talen er om Begivenheder, der ligger lidt tilbage i Tiden, særligt naar man som disse Mænd oplever meget og har mange Ting at passe. Forøvrigt præges disse Rapporter ikke blot paa dette Punkt, men helt igennem af en forbavsende Ligeegyldighed for nøjagtige Tids-

¹⁾ Den italienske Tekst er aftrykt hos Harrisse S. 204 ff.; den engelske Oversættelse hos Cl. Markham S. 232 ff.

og Afstandsangivelser. For en Del kan det vel nok skyldes svigtende Hukommelse, men det meste maa vistnok skrives paa Skibsmandskabets Regning, hvis Udsagn og Oplysninger aabenbart hverken har stemmet overens indbyrdes eller været i Harmoni med de virkelige Forhold, alt er meddelt paa Slump.

Harrisse har ved Hjælp af den ovenfor omtalte egenhændige Kvittering, dateret den 21. April 1501, godtgjort, at G. C. endnu i sidste Trediedel af April Maaed d. A. befandt sig i Lisboa, rimeligvis optaget af at proviantere sine Skibe til den lange Fart. Det er altsaa faktisk lige urigtigt, naar Pasqualigo forsikrer, at han startede sit Togt allerede i Slutningen af det foregaaende Aar, eller naar Cantino angiver, at han sejlede af Sted i Januar 1501. Hermed er det ogsaa givet, at Fortællingen om, at Sejladsen først gik fire Maaneder i Træk mod N., kan betragtes som en grov Overdrivelse: højst et Par Maaneder, ja ikke engang saa længe, kan den Kurs være holdt. Derimod stemmer det sikkert med Virkeligheden, at videre Fremtrængen i denne Retning maatte opgives, fordi Pakisen standsede dem. Spørgsmaalet bliver da: Hvor befandt Ekspeditionen sig, da Kursen blev lagt om? Det oplyses, at paa dette Tidspunkt befandt de sig ude paa det aabne Hav; Land var intetsteds at øjne. Lad os anlage, at Tidspunktet var Midten af Juni Maaned. De maa saa være naaet ret højt op i den vestlige Del af Atlanterhavet; kun dér kan de paa denne Aarstid have mødt uigennemtrængelig Pakis. Formodentlig befandt de sig paa nogle og halvtreds Graders Bredde, sønden for Grønland, og det kan ikke være rigtigt, naar det i Beretningerne hedder, at de dernæst styrede mod N. V. og V. En saadan Kurs vilde have ført dem ind i Davisstrædets isfyldte Farvand. Førere og Mandskab ogsaa paa disse to Skibe fik naturligvis deres Ordre om Kursen fra Corte-Real, og, som det var Skik endnu i langt senere Tid ved Ekspeditioner, hvori flere Skibe deltog, gjordes Observationerne kun af Anføreren og hans Pilot. De andre maatte simpelthen følge Trup. Ved saadanne Angivelser som disse om Kursen kan der derfor kun være Tale om et løst Skøn, og Skønnet var i dette Tilfælde sikkert galt. Kursen maa have været sat i sydvestlig Retning, hvad der formodentlig har sinnet Farten stærkt; thi paa den Aarstid er sydvestlige Vinde fremherskende i disse Farvande. Opdagelsen af Landet er rimeligvis sket godt hen i Juli

Maaned. I Cantino's Beretning hedder det nemlig, at de der fandt herlige Frugter. I dette straalende Lys har de beskedne Bærfrugter (Tranebær, Tyttebær, Bøller), som vokser vildt i disse Egne af Nordamerika staaet for Sømændene efter den lange uhyggelige Fart, som Dalidens Sømandskost gjorde til en ulidelig Plage. De har kastet sig med Begærlighed over dette barske Landskabs fattige Sommerfrugter, ligesom Jens Munks Folk gjorde ved Churchillflodens Munding. Men baade Sommeren og Frugterne kommer sent; før i Slutningen af Juli har de næppe fundet noget spiseligt der. Opholdet ved Kysterne og Undersøgelsen af disse, der blev besejlede i vid Udstrækning, har vel nok lagt Beslag paa noget mer end en Maaned. Hvornaar G. C. med sit Skib skiltes fra de øvrige, ved vi ikke. Antagelig har det været hans Hensigt at fortsætte Undersøgelsen af Landet nordpaa, muligvis ogsaa for at finde en Gennemsejling. Under Forudsætning af, at den Antagelse, jeg ovenfor har fremsat, er rigtig, og Antonio Galvão's Beretning om Broderen Miguel's Eftersøgningsfart i Virkeligheden gælder G. C.'s sidste Rejse, maa han i Slutningen af Juli være sejlet nordpaa og inden Afrejsen have fastsat, at Skibene igen skulde mødes paa et aftalt Sted 20. Aug. (den Dato Galvão angiver). Nogen Tid er der naturligvis gaaet hen med forgæves Venten, saa før August Maaned's Slutning er Hjemrejsen næppe tiltraadt.

Endnu staaar tilbage at bestemme hvilken Egn paa Nordamerikas Østkyst Ekspeditionen kom til. Med Hensyn til dette Punkt slutter jeg mig ganske til Harrisse: det Land, G. C. fandt, og som han antog for et Fastland, kan kun have været Newfoundland. Herfor taler først det Billede af Landets Natur, de italienske Brevskrivere giver, bortset naturligvis fra de Tigre (skal være Losse), der efter Cantino's Ord havde hjemme der. De langhaarede Hjorte er sikkert identiske med Rensdyrene, som dengang og til Begyndelsen af det 18. Aarhundrede fandtes i store Flokke i Egnene om Hudsonsbugten og endnu forekommer der. Om Bærfrugterne er ovenfor talt; Naaletræerne, hvis mæglige Stammer imponerede de portugisiske Sømænd, dækker jo endnu store Strækninger af Øen, og Skovlandet var dengang langt større end i vore Dage. Endvidere viser Skildringen af Beboernes Levevis, at der fandtes en overvældende Rigdom af Fisk; ogsaa Floderne passer godt nok til Lokaliteten. Den Omstændighed, at Portugiserne ansaa

Øen for et Fastland, kan ikke have nogen afgørende Betydning. Newfoundland er af Størrelse som Island, og kun en langvarig og besværlig Undersøgelse, som Ekspeditionen umuligt kunde gennemføre, var i Stand til at konstatere Rigtigheden af denne i og for sig plausible Formodning.

Jeg skal villigt indrømme, at alt dette alligevel ikke giver endelig Sikkerhed i Spørgsmaalet om Lokaliteten. Et afgørende Bevis finder jeg derimod i den Oplysning, Pasqualigo giver i Brevet til Broderen, at en af de indfødte Drengene i Ørene bar to Sølvringe af veneziansk Arbejde, og at man havde fundet og medbragt derfra Stumper af et Sværd, som ligeledes var gjort i Italien. Der kan næppe være Tvivl om, at Harrisse har Ret i den Formodning, at disse Ting stammer fra den ældre Cabots Opdagelsestogt 1498. G. C. maa altsaa være landet omtrent paa den samme Kyst, og at det Land, Cabot opdagede, er Newfoundland, er sikkert alene paa Grund af den Skildring, der gives af Havets uhyre Fiskerigdom ved disse Kyster. Noget lignende findes intet andet Sted i Verden.

Blot et Øjeblik vil jeg standse her efter Gennemgangen af de Beretninger, der foreligger om G. C.s sidste Rejse for at sammenholde det, vi nu ved, med den korte Oplysning, Pasqualigo giver om det Land, der blev fundet eller rettere observeret fra Søen det foregaaende Aar (1500). Hvis det forholder sig rigtigt, hvad Mandskabet fortalte, at det laa nordfor det nyfundne Land, og at man antog, at det hang sammen med dette, kan det jo ikke godt have været Grønland, som er skilt fra Newfoundland ved det meget brede Davisstræde. Antagelig var det den nordlige Strækning af Labrador's Kyst, Ekspeditionen saa; ogsaa den kan hyppigt være spærret af Pakis.

De Forskere, som hidtil har beskæftiget sig med den yngre Corte-Reals Rejser er, saavidt jeg kender dem, alle enige om, at man i det saakaldte Cantino-Kort¹⁾ ejer et sikkert Vidnesbyrd om de Resultater, denne ihærdige Forsker naaede. Efter deres Mening er Kortet ikke blot et Udtryk for Samtidens Viden om disse Ting; det er for visse Partiers Vedkommende Resultaterne af G. C.s egne

¹⁾ Et farvelagt Facsimile i fuld Størrelse er af Harrisse udgivet som Tillæg til hans Bog *Les Corte-Real*. Afb. 3—4 gengiver de Afsnit deraf, som omfatter Resultaterne af Corte-Reals Rejser.

Observationer, vi har for os. Efter min Formening vil en nøjagtig Undersøgelse af Sagen vise, at denne Opfattelse er urigtig. Det, Kortet byder os, er slet ikke andet end de Formodninger, en portugisisk Korttegner har opstillet paa Grundlag af de samme Efterretninger, som vi ovenfor har gennemgaaet.

Om Kortets Tilblivelse faar vi Besked gennem et Brev fra Alberto Cantino selv til Hertug Hercule af Este¹⁾ dateret Roma ^{19/11} 1502, som er bevaret i Este-Arkivet i Modena og aftrykt af Harrisse i hans Bog *Les Corte-Real* S. 215—216. Det fremgaar af denne Skrivelse, at Cantino har ladet Kortet tegne i Portugal efter Hertugens Ordre og betalt det med 12 Dukater. Umiddelbart efter dets Fuldendelse har han forladt Portugal. Under Rejsen til Ferrara kom han i Genova i Pengeforlegenhed, blev nødt til at optage et Laan hos en anset Mand, Francesco Cataneo, og satte Kortet i Pant for Pengene. Det maa antages, at Cantino havde udgivet den Sum, han maatte laane, i Hertugens Tjeneste. I Brevet anmoder han nemlig om at faa dækket ogsaa dette Udlæg. Hertugen vil sikkert finde, at Kortet er alle Pengene værd. Saa meget staar altsaa fast, at det er forfærdiget i Portugal 1502. I den Retning peger ogsaa Navnene og de længere Legender, som alle er affattede paa Portugisisk. Harrisse gør opmærksom paa, at der blandt de første findes en hel Del, som er fuldstændig uforstaaelige. Dette viser jo, at Kortet i al Fald for visse Partiers Vedkommende maa være en Kopi, og at Kopisten paa sine Steder enten ikke har forstaaet sit Forlæg rigtigt, eller at dette selv allerede var forvansket.

Kortet bestaar af Pergamentsblade opklæbde paa Lærred. Bredden er 2 m 20 cm, Højden 1 m 5 cm. Det forestiller Atlanterhavet fra lidt nordfor Polarcirklen (circulus arcticus) til noget sydfor Stenbukkens Vendekres; Partier af de tilgrænsende Verdensdele er afbildede paa begge Sider af Havet. Mod Vest ses de paa dette Tidspunkt opdagede Dele af Nord og Sydamerika. Tværs gennem Kortbilledet er med tykke, farvelagte eller forgyldte Linier markeret Circulus arcticus, Krebsens Vendekres, Æquator og Stenbukkens Vendekreds. Paa langs fra Nord til Syd er Skillelinien draget mellem de Portugal og Spanien tilhørende nyopdagede

¹⁾ Kortet selv bærer for neden til Venstre følgende Ins-kription: *Carta da nauigar per le Isole nouamente tr . . . in le parte de l'India: dono Alberto Canitno Al S. Duca Hercule.*

Lande¹⁾, saaledes som den var fastsat ved Traktaten i Tordesillas (1494). Bredde- og Længdegrader er angivende, men med meget store Spring, og de af dem indesluttede Flader er ikke alle af samme Størrelse. Tegneren har altsaa forsøgt at antyde en virkelig Projektion. Den tekniske Udstyrelse er som paa adskillige af Datidens fine Kort et rent Kunstværk. Der er ødslet med Farver og Forgyldning, og hist og her anskueliggøres Kortbilledet ved Gengivelser af vedkommende Egns Flora, Fauna og Befolkning.

Efter det Fragment af Kortets Forhistorie, som er os bekendt gennem Cantino's Brev, kan der ikke være Tvivl om, at det er tegnet efter Bestilling af Hertugen, og at Anledningen til denne rimeligvis var de Meddelelser, han fornylig gennem Cantino's Rapport havde modtaget om Resultatet af G. C.s sidste Rejse. Dog gik Bestillerens Ønske aabenbart ud paa at faa en, saavidt mulig, samlet Oversigt over de til Dato af Portugiserne og Spanierne paa Afrikas Kyst og i Vesten gjorte Opdagelser. Den, der udførte Arbejdet — formodentlig en Portugiser — har haft ret gode Forbindelser og gunstig Lejlighed til at gøre sig bekendt med en Række sikkert officielle portugisiske Specialkort over Resultaterne af de forskellige Opdagelsesrejser, og ved Hjælp af dem har han sammenstykket sit Helhedsbillede. Jeg siger udtrykkelig sammenstykket; thi den mærkelig forvirrede Maade, paa hvilken enkelte Partier af Kortet er sammenstillede, viser noksom, at her ikke er Tale om et i Forvejen omhyggeligt gennemtænkt, sammenarbejdet og af Tegneren kopieret Helhedsbillede. Nedenfor vil yderligere blive vist, at et enkelt Parti af Kortet tydeligt røber, at det er udrevet af sin oprindelige Sammenhæng. Her skal jeg gøre opmærksom paa, at de Landstrækninger mod Vest, Portugal gjorde Krav paa, alle aldeles vilkaarligt er placerede øst for Skillelinien, som fastsatte den fremtidige Grænse mellem den portugisiske og spanske Krones Besiddelser, samt at det lige i Kortets vestre Rand synlige Fastland, der utvivlsomt skal forestille Nordamerikas Østkyst med Halvøen Florida, er rykket ganske urimelig langt vestpaa, saaledes at det af G. C. opdagede Newfoundland ved vældige Havflader skilles fra Nordamerikas Østkyst, der her forløber i omtrent lige Linie fra Nord

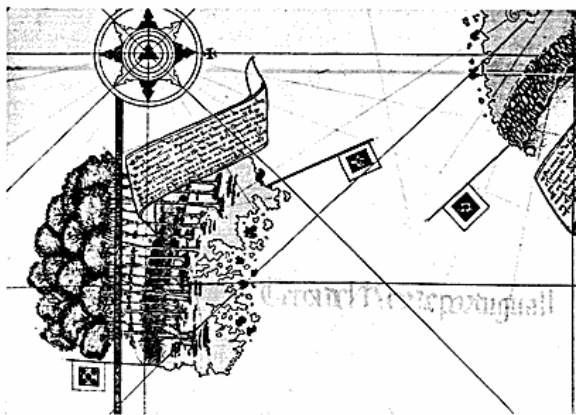
til Syd omtrent mellem 59° og 38° nordlig Bredde. Paa den Tid, da Kortet blev tegnet, var man nok i Stand til at observere et Steds Bredde, men Længdeobservationer forstod man ikke at tage; Længden maatte derfor bestemmes efter et mer eller mindre løst Skøn; og her har Skønnet ubetinget været stærkt paavirket af Hensyn til Portugals politiske Interesser, en Grund mere for den Antagelse, at Kortet er tegnet af en Portugiser. I det lange Løb kunde den Slags haarrejsende Fejltagelser naturligvis ikke fastholdes; men her drejer det sig jo ogsaa om en ganske ny Opdagelse, som endnu ikke var kontrolleret gennem Efterfølgernes Resultater.

Førøvrigt kan jo denne Kystlinie, rigt spækket som den er med portugisiske Navne, ja endog udstyret med et yderst tiltalende Omrids af Halvøen Florida, bevrages som en af de mange — skal vi sige pinlige — Overraskelser, dette Kort byder paa. Endnu er det nemlig en uløst Gaade, hvem der har gjort de til Grund liggende Opdagelser, som man skulde synes maatte forekomme Datiden epokegørende, men som ikke destomindre er passerede ubemærket, ja lydløst gennem Historiens Kontrolapparat. Formodentlig drejer det sig om en af de mange uofficielle portugisiske Rejser, der blev iværksatte efter Columbus' opsigtsvækkende Togt. Da man senere var bleven klar over, at Resultatet kun kunde komme Spanien tilgode, blev det foreløbig som saa meget andet, begravet i Stilhed og glemt.

Paa Cantino-Kortet fik G. C.s Opdagelse en Hædersplads svarende til de Forventninger, man i Portugal knyttede til den. Landet er ansat omtrent paa samme Breddegrad som det britiske Rige, hvad der jo ikke afviger altfor meget fra Virkeligheden, markeret ved to Faner som portugisisk Eje og smykket med en veritabel Skov af høje Træer. Den østlige Kystlinie fremtræder stærkt profileret, og det hele er udstyret med en lang portugisisk Legende, som i Oversættelse lyder:

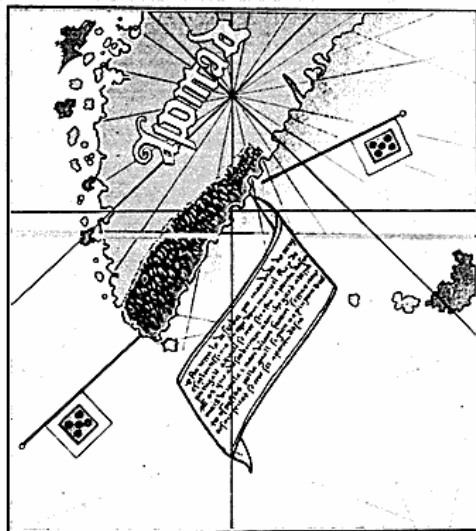
Dette Land blev opdaget efter Befaling af den høje og udmærkede Fyrste Kong Manuel, Konge af Portugal. Den, der opdagede det, var Gaspar de Corte-Real, en Adelsmand i den nævnte Konges Tjeneste, som, da han fandt det, [derfra] hjemsendte et Skib med en Del Mænd og Kvinder, som han traf paa i dette Land, og han blev tilbage der med det andet Skib, og man saa ham aldrig siden. Det antages, at han er omkommet. Der er dér mange Maste[træer].«

¹⁾ Ved den er skrevet: Este he o marco dantre castella & portugall.

Afb. 3. Til venstre det af G. C. i Aaret 1501 opdagede Land; til højre en Stump af det i Aaret 1500 fra Søen observerede Land.

Man vil uvilkaarlig lægge Mærke til, hvor nøje Indholdet af denne Legende stemmer med Cantinos Brev, der efter Sigende hvilede paa Kaptajnens Beretning. Ogsaa dets Misforstaaelser eller vel snarere Fejl genfinder vi (to Skibe for tre; kun et vendt tilbage). Man kan derfor roligt gaa ud fra, at dette Parti af Kortet er en Frihaandstegning af den Mand, der udførte Arbejdet for Cantino med Benyttelse af de Oplysninger, denne kunde stille til hans Raadighed, hvilket rimeligvis var alt, hvad man i Aaret 1502 vidste om den Ting. G. C.s Op-

Afb. 4. Det af G. C. i Aaret 1500 observerede Land. Mod Øst Islanda (Navnet ikke medtaget).

tegnelser eller Kort kendte ingen noget til. De eneste Vidnesbyrd, der forelaa, og som man beraaber sig paa, er Skibsfolkenes eller Kaptajnens Udsagn.

Endnu et Parti af dette Kort staar i Forbindelse med G. C.s Rejser. Dets Oplagelse i Ensemblet kan kun være foranlediget af dem. Længst oppe mod Nord springer fra Kortets Rand vestfor en Ø, der bærer Navnet Islanda, en Halvø frem omkranset mod Vest af en Skærgaard. Paa dens Sydspids og et Stykke oppe paa Østkysten er aubragt en portugisisk Faue og til Oplysning for Beskueren staar mellem dem paa et Skriftbaand en længere saalydende portugisisk Indskrift:

»Dette Land, opdaget efter Befaling af den udmærkede Fyrste, Dom Manuel, Konge af Portugal, antages at være den yderste Spids af Asien, og de, som opdagede det, landede ikke, men de saa det og iagttog intet andet end tætte Bjærgmasser. Derfor anlager man ifølge Kosmografernes Mening, at det er den yderste Spids af Asien.«

I Overensstemmelse hermed er Halvøen betegnet som a punta d'¹⁾. Resten mangler; men hvorledes Indskriften skal suppleres, fremgaar jo af Legenden paa Skriftbaandet. Ingen kan være i Tvivl om, at dette Parti af Cantinokortet kun er en Stump af et større Hele; allerede Betegnelse fragmentariske Skikkelse peger i den Retning. Tegneren har, saavidt man kan se, kun kopieret saa meget af den, som kunde faa Plads paa hans Kort (Bogstaverne er temmelig store og anbragte paa selve Halvøen).

For at forstaa denne Betegnelse (a punta d' Asia) og Indskriftens fragmentariske Skikkelse, maa det erindres, at langt ind i det 16. Aarh. herskede blandt Geograferne den Tro, at der omtrent fra Norges nordligste Punkt strakte sig en Landbro mod Vest gennem Ishavet, hvis yderste Ende dannedes af Grønlands Halvø. Vi ser denne Landpaa Zieglers Kort (1532), som bygger paa den svenske Ærkebiskop Johannes Magnus' Meddelelser, og den omtales ogsaa i Broderen Olaus Magnus' Historia (1555), som den store Landbro, der fra Grønland naar helt hen til den norske Konges Fæstning Vardhus. Der kan næppe være Tvivl om, at Op-havsmanden til denne geografiske Hypothese er den danske Geograf Claudius Clavus (A-Typen af hans Kort; smlg. Bjørnbo, Cartographia Groenlandica Afb. S. 132).

¹⁾ a: Spidsen af . . .

Naar der i Legenden tales om Kosmografernes Mening, bør dette næppe tages altfor højtideligt. I det foreliggende Tilfælde er Kosmografernes Mening rimeligvis alene repræsenteret af det Oversigtskort, Tegneren benyttede som Grundlag for sine Stedfæstelse. af Ekspeditionens Resultater. Her var Landstrækningen, som han antog, at Corte-Real havde set, betegnet som »a punta d' Asia'. Dette Parti kopierede han saa og føjede det derefter ind i sit Oversigtskort. Den Signatur, han selv tilføjede, var kun en Gengivelse af Mandskabets Oplysninger omsat til Kartografiens Sprog. Kortstumpen skulde jo forestille det isomflydte Bjærgland, der var observeret fra Søen Aar 1500. Følgelig maatte der indtegnes et Bjærgparti og udenfor dette et bredt Isbælte. Andet og mere end en Illustration til en tvivlsom Hypothese kan denne geografiske Signatur altsaa ikke gælde for. Det er Korttegnerens Forestillinger om, hvor Landet laa, og hvordan det saa ud. Der foreligger Vidnesbyrd om, at i det mindste én omtrent sam-

tidig portugisisk Kartograf løste den vanskelige Opgave paa en langt mere tiltalende Maade, nemlig Ophavsmanden til den Korttype, som er gengivet i Afb. 1. (= Fig. 35 i Cartographia Groenlandica). Indskrifterne viser jo, at ogsaa den skal illustrere Resultaterne af Corte-Real's Opdagelser. Her kaldes det Aar 1500 fra Søen observerede Land terra do lavrador og ansættes Nord for »Bacalnao« (det i 1501 opdagede Land), men begge Strækninger ligger tæt op ad hinanden kun skilte ved et smalt Stræde.

Om disse Stedfæstelser herskede der altsaa allerede i Samtiden meget delte Meninger. For mit Vedkommende er jeg, som antydnet, mest tilbøjelig til at slutte mig til den sidst omtalte, der ubetinget giver den bedst gennemtænkte Løsning af Problemet og til Punkt og Prikke og stemmer med Sø-mændenes Forklaring, saaledes som den foreligger i Pasqualigos Breve — maaske ogsaa med de virkelige Forhold.

Olufsens »Sahara«-Ekspedition.

Efter at Professor Ole Olufsen af Carlsbergfondet, Rask-Ørsted Fondet og fra privat Side har faaet de nødvendige Midler til Disposition til Udførelse af sin planlagte geografiske Ekspedition til Sahara i 1922—23, er Ekspeditionens Afrejse fra Kjøbenhavn ansat til Slutningen af Oktober d. A. Professoren har i 1912—1914 med Understøttelse af Carlsbergfondet gjort Rejser i Tunisien og det østlige Sahara (El Erg). De øvrige Medlemmer af denne Ekspedition, der skal udføres i Efteraaret og Vinteren 1922—23, bliver Geograferne Cand. mag. Einar Storgaard, Cand. mag. Olaf Kayser, Botanike-

ren Magister K. Gram og den franske Geograf, Dr. Jaques Bourcart. Ekspeditionens Hovedrute vil gaa fra Tunis over Chott Djerid, El Oued, Touggourt, Ouargla, El Golea til Ahaggarbjærgene i Central-Sahara. Undersøgelserne drejer sig om fysisk Geografi (Geomorfologi), Geologi, Etnografi, Erhvervsgeografi og Botanik. Der skal bl. a. foretages større Indsamlinger af Materiale til Belysning af Ørkenens Produktivitet, ligesom Ekspeditionen haaber at kunne medbringe etnografiske Samlinger, særlig fra Nomadestammerne.